

Asia: VN/13519/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan organisaatio

Lausunnonantajan organisaatio

Valtion viranomainen

Sosiaalihuoltolaki

1. Ovatko kotiin annettavia palveluja koskevat säännökset (19 §, 19 a § ja 19 b §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei [Säännösehdotukset eivät ole kaikilta osin onnistuneita. Riskinä on käsitteistön sekavuus, kun samoilla termeillä voitaisiin jatkossa viitata sisällöltään erilaisiin palveluihin. Nykyisin kotihoito vakiintuneena käsitteenä sisältää aina sekä sosiaalihuoltolain mukaisen kotipalvelun että terveydenhuoltolain mukaisen kotisairaanhoidon, mutta säännösehdotuksen mukaan jatkossa kotihoidolla tarkoitettaisiin joko pelkkää kotipalvelua tai - kuten nykyisinkin - kotipalvelun ja kotisairaanhoidon yhdistelmää. Lisäksi ns. uutena sosiaalipalveluna 14 §:ään lisättäisiin lapsiperheen kotipalvelu ja tukipalvelut. Lapsiperheen kotipalvelu poikkeaa 19 b §:n mukaan määritelmältään muiden asiakasryhmien kotipalvelusta, sisältäen myös lapsen hoidon ja kasvatuksen tukemisen. Kotihoito- ja kotipalvelu -käsitteiden edellä kuvatut, vaihtelevat sisällöt ovat omiaan aiheuttamaan sekaannusta ja mm. hankaloittamaan aluehallintovirastoissa tehtävää palvelujen rekisteröintiä valtakunnallisten palvelujen antajien Valveri-rekisteriin. Rekisterissä olisi ilmeisesti jatkossa eriytettävä lapsiperheiden kotipalvelu ja muille asiakasryhmille tarjottava kotihoito sekä mahdollisesti muutettava jo tehtyjä rekisteröintejä vastaamaan lakimuutoksessa esitettyjä käsitteitä. Tukipalveluista ehdotetaan säädettäväksi 19 a §:ssä ja yhtenä tukipalveluna mainitaan turvapalvelu. Nähdäksemme turvapalvelu vastaa sisällöltään pitkälti "kiireellistä kotihoitoa" ja siitä tulisi säätää 19 §:ssä osana kotihoitoa (esim. 2 momentissa jo mainittujen kohtien 1-3 lisäksi). Turvapalvelua järjestetään vuorokauden ajasta riippumatta, kuten kotihoitoakin, ja tästäkin syystä turvapalvelusta olisi luontevaa säätää kotihoidon yhteydessä. Muut 19 a §:ään sisältyvät tukipalvelut eivät ole vuorokauden ajasta riippumatta järjestettäviä palveluja, eikä niiden toteuttaminen lähtökohtaisesti

edellyttä sosiaali- tai terveydenhuoltoalan koulutusta (vrt. turvapalvelu, jossa ainakin kiireellisen avun tarpeen arvioivan henkilön tulee olla sote-ammattihenkilö.)]

2. Kotihoitoa ehdotetaan järjestettäväksi vuorokaudenajasta riippumatta (19 §:n 3 mom.). Onko tämä mielestänne kannatettava ratkaisu?

Kyllä

3. Ovatko ns. tavallista palveluasumista koskevat säännökset (21 b §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei [Sinänsä asumisen ja palvelun erottaminen toisistaan on kannatettavaa, mutta pykälän 2 momenttiin olisi hyvä selvyuden vuoksi lisätä kyseeseen tulevat palvelun järjestämisen tavat (julkinen tai yksityinen kotihoito, toimintayksikön oma henkilöstö, omaishoito). Myös 1 momentin käsitettä "asuinympäristö" tulisi avata tarkemmin, erityisesti suhteessa 21 c §:ssä käytettyyn käsitteeseen "asumisyksikkö". 21 b §:n muotoilu esitetyllä tavalla jättää epäselväksi sen, mikä on turvallisen ja esteettömän asuinympäristön ero suhteessa 21 c §:ssä tarkoitettuun, turvalliseen ja esteettömään asumisyksikköön. Jos ja kun koko lakiesityksen tavoitteena on mm. se, että jatkossa asiakas voisi siirtyä palveluasumisesta hoiva-asumiseen ilman muuttamista asunnosta toiseen, tulisi palveluasumisen ja hoiva-asumisen tiloilta edellyttää lainsäädännössä samoja asioita, eli palveluasumisen tilojen tulisi olla alunperinkin myös hoiva-asumiseen soveltuvat. Asialla on vaikutusta myös palvelujen rekisteröintiin; ts. lupaviranomaisen olisi rekisteröidessään palveluasuminen (=toimitilat) arvioitava tilojen soveltuvuutta myös hoiva-asumiseen, sikäli kun tilojen tulee voida palvella myöhemmin myös hoiva-asumisen tarpeita. Tällöin myös palveluasumisen tilojen tulisi lähtökohtaisesti mahdollistaa toimintayksikön oman henkilöstön ympärivuorokautinen läsnäolo, tiloissa tulisi olla lääkehuone keskistetyksi toteutettavaa lääkehuoltoa varten ja tilojen tulisi muutoinkin kaikilta osin vastata ympärivuorokautisen hoidon ja hoivan tarpeisiin.]

4. Onko tavallista palveluasumista koskeva pykälä tarpeeksi selkeästi muotoiltu? Jos ei, miten sitä voisi muuttaa?

Ei [Ks. edellä kohta 3.]

5. Ovatko hoiva-asumista koskevat säännökset (21 c §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei [Esitetyn 21 c §:n 2 momentin mukaan hoiva-asumisessa on huolehdittava, että henkilöllä on mahdollisuus saada tarvitsemansa lääkinnällinen kuntoutus ja muut terveydenhuollon palvelut. Perusteluissa todetaan, että "Terveydenhuollon järjestämisestä vastaaville toimijoille kuuluu vastuu myös hoiva-asumisen asiakkaille järjestettävistä terveydenhuollon palveluista. Hoiva-asumista tuottavan toimintayksikön olisi kuitenkin osaltaan huolehdittava siitä, että asiakkaiden lääkinnällisen kuntoutuksen ja muiden terveydenhuollon palvelujen tarve välittyy näiden palvelujen järjestäjätaholle ja että asiakkaalla on tosiasiallinen mahdollisuus saada hänelle tarjolla olevat palvelut". Eikö hoiva-asumisen yksikön voida siis edellyttää tarjoavan mitään terveydenhuollon palvelua ns. omana toimintana? Lääkehoitokin on terveydenhuoltoa ja sitä sekä muita terveydenhuollon toimenpiteitä toteutetaan esim. vanhustenhuollon toimintayksiköissä jatkuvasti ja päivittäin. Lupahallinnossakin on edellytetty tehostetun palveluasumisen yksiköissä olevan sairaanhoidollista osaamista. Kun lakiesityksen perusteluissa on hoiva-asumisen osalta kirjoitettu terveydenhuoltopalveluista edellä kuvatulla tavalla, voidaan tätä tulkita niin, ettei hoiva-asumiseen itsessään sisältyisi mitään terveydenhuoltopalvelua. Tämä tuskin voi olla lain tarkoitus, ottaen

huomioon että sosiaalihuoltona toteutettava ikääntyneiden laitoshoidon ollen samaan aikaan lakkauttamassa ja hoiva-asumisessa tullaan hoitamaan yhä monisairaampia asiakkaita. Nähdäksemme 21 c §:ää tulisi muuttaa niin, että hoiva-asumiseen itsessään sisältyisi tiettyjä terveydenhuoltopalveluja palveluntuottajan tarjoamina.]

6. Löytyisikö tehostettu palveluasuminen –termin korvaajaksi jokin parempi ehdotus kuin hoiva-asuminen? Mikä?

Näkemyksemme mukaan termi hoiva-asuminen soveltuu huonosti mielenterveys- ja vammaisasiakkaiden palveluihin, mutta meillä ei ole ehdotusta korvaavaksi termiksi.

7. Ovatko ehdotetun hoiva-asumispykälän palvelun saantikriteerit tarkoituksenmukaisia ja tarpeeksi selkeitä? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei [Pykäläluonnoksen mukaan hoiva-asumisen edellytyksenä on, että henkilö tarvitsee vuorokauden ajasta riippumatta jatkuvaa huolenpitoa tai vaativaa ammatillista hoitoa. Nähdäksemme on sinänsä hyvä asia, ettei asiakkaan säännöllinen yöaikainen avun tarve olisi säännöksen perustelujen mukaan edellytyksenä hoiva-asumisen myöntämiselle. Pykälä jättää kuitenkin avoimeksi, mitä tarkoitetaan vaativalla ammatillisella hoidolla. Pykälän perusteluissa viitataan tämän osalta päivittäiseen, runsaaseen ja jatkuvaan huolenpidon tarpeeseen, mutta nähdäksemme runsas huolenpidon tarve ei välttämättä ole sama asia kuin vaativa ammatillinen hoito. Asiaa tulisikin nähdäksemme avata perusteluissa tarkemmin.]

8. Ovatko turvapalvelun toteuttamista koskevat säännökset (46 a §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei [Näkemyksemme mukaan turva-auttajan (=kiireellisen avun antajan) tulisi olla sote-alan ammattihenkilö. Asiaan on otettu kantaa mm. Valviran ns. vartijamuistiossa vuonna 2018 ja valvontaviranomaiset ovat jo useamman vuoden ohjanneet palveluntuottajia sen mukaisesti, että turvapuhelinkäyntejä tekevillä työntekijöillä tulee olla suoritettuna sosiaali- tai terveysalan tutkinto. Lakiesityksen mukaan kiireellisen avun antajan on tarpeen mukaan pyydettävä ja saatava auttamistilanteessa neuvoja ja ohjausta sote-ammattihenkilöltä, mutta nähdäksemme ns. kouluttamattomalla turva-auttajalla ei välttämättä ole edellytyksiä arvioida, milloin ja missä tilanteessa tällainen konsultointi tulisi tehdä. Ja jos arviointivirheitä tapahtuu, eivät kouluttamattomat turva-auttajat kuulu ammattihenkilövalvonnan piiriin. Edelleen tuomme 46 a §:n osalta esiin, että perustelujen mukaan yksityisen ylläpitämä hälytysten vastaanotto toiminta olisi yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain mukaista toimintaa, joka olisi merkittävä lain 25 §:ssä tarkoitettuun yksityisten palvelujen antajien rekisteriin. Kuitenkin yksityisistä sosiaalipalveluista annettua lakia koskevan muutosesityksen 27 §:n mukaan rekisteriin ei talleteta tietoja sellaisista palveluntuottajista, jotka tuottavat ainoastaan sosiaalihuoltolain 19 a §:ssä tarkoitettuja tukipalvelua (ml. siis turvapalvelu). Esitetyn sosiaalihuoltolain 46 a §:n perustelujen ja yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 27 §:n välillä on siis selkeä ristiriita, mikä tulee korjata.]

9. Pitääkö turva-auttajan olla sote-ammattihenkilö, vai riittääkö että hän on koulutuksensa ja kokemuksen perusteella sopiva, kuten lakiesityksessä ehdotetaan (46 a §)?

Ei [Ks. edellä kohta 8.]

10. Ovatko kotihoidon henkilöstön riittävyyden turvaamista koskevat säännökset (46 b § ja 49 b §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Kyllä

11. Ovatko ns. hybridiasumista koskevat säännökset (46 c §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Kyllä

Vanhuspalvelulaki

12. Onko mielestänne pitkäaikaisen laitoshoidon lakkauttaminen sosiaalihuollon yksiköissä iäkkäiden osalta onnistunut ratkaisu (14 §, 14 a §, 15 b §)?

Kyllä

13. Onko lakiehdotuksessa esitetty palvelusuunnitelman sisällön täsmentäminen tarpeellista (16 §)?

Kyllä

14. Onko lakiehdotuksessa esitetty omatyöntekijän tehtävien täsmentäminen tarpeellista (17 §)?

Kyllä

15. Onko lääkehoidon toteuttamista koskeva säännös mielestänne onnistunut (20 §:n 1 mom.)?

Kyllä

16. Onko mielestänne kannatettavaa, että seurantayhteenvedot julkaistaisiin toimintayksikkökohtaisina (24 a §)?

Kyllä

Koko lakipakettia koskevat kysymykset

17. Mitä haasteita näette säännösten toimeenpanossa? Onko lakiesityksellä riskejä?

Valmistelussa olisi huomioitava lakiesityksen suhde yksityisistä sosiaalipalveluista annettuun lakiin ja tulevaan valvontalakiin. Esityksellä on vaikutuksia lupahallintoon (ml. ilmoituksenvaraisten palvelujen rekisteröinti) ja esityksen perusteella jää lupaviranomaisen näkökulmasta epäselväksi kotihoidon, kotipalvelun ja turvapalvelun rekisteröintiin liittyviä kysymyksiä. Kuten edellä kohdassa 8 on todettu, sisältää nyt kommentoitavana oleva luonnos ristiriitaisuutta turvapalvelun rekisteröinnin osalta (ts. onko turvapalvelu Valveri-rekisteriin merkittävää palvelua ja jos on, niin onko se sitä kokonaisuudessaan vai tietyiltä osin). Avoimeksi jää myös kysymys siitä, miten ja millä aikavälillä jo rekisteröityjen toimintayksiköiden rekisteritiedot mahdollisesti muutetaan vastaamaan uudistunutta lainsäädäntöä ja mitä siirtymäaikoja asiassa mahdollisesti noudatetaan.

Valvontaviranomaisen näkökulmasta riittävän henkilöstömitoituksen valvonta tulee olemaan erittäin haasteellista, kun samassa rakennuskompleksissa ja sen eri osissa voi olla "sekaisin" hoiva-asumista ja palveluasumista ja kun palveluasumisen asiakkaiden osalta palvelut järjestetään erikseen vaihtelevilla tavoilla mm. kotihoitona tai asumisyksikön henkilöstön toimesta. Vanhusten ympärivuorokautisen hoivan osalta on vastikään säädetty vähimmäishenkilöstömitoituksesta ja

tärkeää olisi, ettei ns. hybridiasumista koskeva sääntely vesitä valvontaviranomaisen mahdollisuuksia tehokkaasti valvoa riittävän ja lain edellyttämän mitoituksen toteutumista.

18. Millaista tukea toivotte toimeenpanoon?

Toivomme aktiivista kouluttamista ja tiedottamista sosiaali- ja terveysministeriön taholta; esim. valtakunnallinen striimattu nettiseminaari kunnille ja yksityisille palveluntuottajille olisi tehokas tapa jakaa tietoa sen sijaan, että järjestetään eri alueilla erillisiä mutta pitkälti samansisältöisiä tilaisuuksia. Lakiuudistukset koskevat kaikkia tahoja samalla tavalla, alueesta riippumatta.

19. Mitä muuta haluaisitte lausua esityksestä?

Erittäin tervetulleena vanhuspalvelulain muutoksena voidaan pitää sitä, että vanhusten ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksessa ei siirtymäajan jälkeen enää otettaisi huomioon kotiaavustajia eikä hoitoapulaisia välittömään asiakastyöhön osallistuvina työntekijöinä. Näille nimikkeille ei ole määritelty minkäänlaisia sote-alan koulutusvaatimuksia ja tästä huolimatta heidät vanhuspalvelulain nykyisessä 3a §:ssä rinnastetaan hoiva-avustajiin. Säännös on vaikeuttanut asianmukaisen henkilöstörakenteen valvontaa vanhustenhuollon yksiköissä ja tästä syystä esitetty muutos on erittäin kannatettava.

Kotihoidon henkilöstön riittävyyden turvaamista koskevat säännökset ovat kannatettavia, joskaan veloitteiden lisääminen itsessään ei riitä ratkaisemaan henkilöstön saatavuuteen liittyviä ongelmia. Hyvä asia on se, että lain tasolla jatkossa säädettäisiin kotihoidon asiakkaan oikeudesta saada palvelua lähtökohtaisesti se tuntimäärä, joka hänelle kuuluu palvelua koskevan päätöksen tai sopimuksen mukaan. Tämä on asiakkaan oikeusturvan kannalta erittäin tärkeää, koska asiakasmaksu määräytyy myönnetyn palveluajan mukaan.

Omatyöntekijän tehtävien täsmentäminen vanhuspalvelulaissa on tarpeen. Tämän osalta olisi nähdäksemme tarpeen joko säännöksessä tai ainakin sen perusteluissa täsmentää, että iäkkään omatyöntekijänä toimivan on oltava kunnan viranhaltija/työntekijä (ei siis yksityisen palveluntuottajan palveluksessa oleva). Olisi hyvä painottaa myös sitä, ettei omatyöntekijällä tarkoiteta samaa kuin esim. asumispalveluyksikössä vanhukselle usein nimettävällä omahoitajalla.

Lakiesityksen perusteluissa olisi nähdäksemme hyvä ottaa kantaa myös lyhytaikaisen hoiva-asumisen kriteereihin/reunaehtoihin, kuten myös siihen, onko tilapäiselle asumiselle ja sen järjestämiselle esim. hoiva-asumisen yhteydessä olemassa tiettyjä kriteerejä. Edelleen tuetun asumisen (21 a §) osalta olisi esityksessä hyvä täsmentää, onko kyseisellä palvelumuodolla tarkoituksena vastata myös iäkkäiden henkilöiden palvelutarpeisiin ja jos on, niin millaisissa tilanteissa.

Mäki Heikki
Lounais-Suomen aluehallintovirasto

Siro-Södergård Nina
Lounais-Suomen aluehallintovirasto - säädösvalmisteluhankkeen tunniste
VN/13519/2021, ratkaisija; johtaja Heikki Mäki